

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kerepesi-ut 25.

Főszerkesztő: VÉSZI JÓZSEF.
Felelős szerkesztő: BRAUN SÁNDOR.
A SZERKESZTŐSÉG.

Égész évre 28 k., (14), 1/4 évre 14 k., (7), 1/8 évre 7 k., (3,50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1,20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

Hajnalhasadás?

Budapest, december 3.

(v.) A mai napot az obstrukció végigtechnizálta. Holnap szünet lesz. És holnapután, ha Isten is úgy akarja s ha nem csálnak a jelek, mégis meglesz a béke. A tizen-negy hónap óta áhitott, a már néhányszor nyélbeütött, de aztán mindig ismét meghiusult béke! Tegnap még lemondott róla mindenki, még azok is, akik egész lélekkel s politikai egyéniségük minden súlyával szállottak érte sikra. S ma — mely csodás fordulat! — eljövételében mindenki hitt, még azok is, akik az obstrukció feltétlen folytatásához kötötték eddig, kötnék ma is még politikai egyéniségüket.

Milyen lélektani folyamat okozta vajjon ezt az átalakulást? Mely sugallat szállta meg az obstrukció Saulusait, hogy ilyen hirtelen átváltoztak a békés kibontakozás Paulusaivá? Nem kell soká kutatni: a döntő ok könnyen eltalálható. Akik a Kossuth-párt utolsó értekezletén a saját vezérük ellen fordultak, azóta meghallották a közvélemény szivedobbanását s visszariadtak amaz óriási felelősségtől, amelyre a meddő harc továbbvitele lelkiismeretüket megterhelte volna. Ettől vonult vissza a tegnapielőtt még ágaskodó impetus. S ily módon kerekedett felül a józan belátás.

A számvetés nagyon egyszerű. Ha meghiusul a békés kibontakozás, az eddigi rombolásokhoz még két helyrehozhatatlan kár járult volna: a függetlenségi tábor pártegységének kettérepedése s a parlamenti szólásszabadság mostanáig korlátlan terjedelmének tetemes megszorítása. Mind a kettő éppen azt hiúsította volna meg, amit az obstrukció folytatásának hívei törekvésük tartalmául és céljául vallanak: a magyar vezényleti nyelv kivívását. Egy szertehullott köz-

jogi ellenzék olyan, mint a kard, amelynek pengéje letört a markolatról: verekedni többé nem lehet vele s aki forgatni akarná, hozzányulván, magát sebzí meg. Ha most az egységes függetlenségi párt, az egységesen felbuzdult közvélemény segítségével is, csupán olyan vívmányokat tudott kicsikarni, amelyek elvisznek ugyan a magyar vezénylet küszöbéig, de magát a magyar kommandót nem valóítják meg, hogyan vivhatná ki később, amikor talán a közvéleménynek ilyen egységes és kitartó állásfoglalása nem lesz kiváltható, egy töredékekre szakadozott függetlenségi párt a nemzeti nyelvnek diadalát? Ritkult sorokkal könnyebben győzhet-e a tábor, mint tömör hadállásban? Sokfelé húzó tábor biztonságban számíthat-e a diadalra, mint az olyan csapat, amely egységes fegyelmet ismer s egyazon vezérletnek engedelmeskedik? Aközjogi ellenzék pártszakadása a nemzeti ellentállás egyik fegyverének szétfőrését jelentette volna tehát.

A nemzeti harcnak másik fegyvere a parlamenti szólásszabadság korlátlan szabadsága. Avagy — mért ne mondanók ki nyíltan a szót? — igenis az obstrukció. Ennek a lehetőségét nyitva kell tartani a jövő számára is. Most megtettük a fél utat a magyar vezénylet felé, amennyiben megteremtettük az összes előfeltételeket arra nézve, hogy magyar csapatunkban magyar tisztet parancsoljanak. Hogy idáig eljuthattunk az obstrukció érdeme. És kétségtelen, hogy az ut másik felét is egyedül az obstrukció segítségével fogjuk megtehetni. Ám a tizen-negy hónap óta holt ponton veszteglő törvényhozásnak valahára munkához kell ismét látnia. Ezernyi nagy érdek, gazdasági és erkölcsi természetű, s sürögősen parancsolja ezt. Érthető tehát, hogy a kormány rátökelté magát az erőszaknak erőszakkal való letörésére. És bizonyos, hogy

ezt a célját csakis a szólásszabadság korlátlanságának megsemmisítésével érthette volna el. A nemzeti nyelv nevében fellépő erőszak és az állami rend nevében fellépő másik erőszak döntő tusójában az az abszolút szabadság kapott volna halálos sebet, amelyet a parlamenti szöszék eddig élvezett. E döntő csatában tehát a *jövendő idők obstrukciója* lett volna az igazi áldozat. Aki igazán akarja a magyar vezérlet eszméjének diadalát, az nem hiúsíthatja meg már eleve azt a lehetőséget, hogy valamely későbbi időpontban kedvező viszonyok között a nemzeti ügy ismét az obstrukció eszközeihez folyamodjék.

A függetlenségi pártszakadás szétfőrté volna az egyik fegyvert; a másikat pedig a kormány erőszakos megtorló fellépése csavarja volna ki a nemzet kezéből. Pedig ez a két fegyver a nemzeti nyelv ügyének egész arzenálja. Ha ezektől elesik, harcba sem indulhat, mert az abszolút védtelenség állapotaiba jut. Ez az eszmeláncolat bírhatta rá a harcias elemet is a józanabb átlátásra. Így jöhetett létre az a fordulat, amely ma valószínűvé teszi azt, amiben tegnap már bizni sem mertünk: a békés kibontakozás létrejötté. A Kossuth-párt holnap újra értekezletet tart. Kap két új engedményt, amely mindenki számára lehetővé teszi a becsülettel való visszavonulást. Parlamenti határozatban fog kimondatni a törvényhozásnak a hadsereg nyelvére vonatkozó joga, úgy, amint azt a kilences-bizottság munkálata megszövegezte. Ez az egyik engedmény. A másik pedig az, hogy újabb határozattal formászerint is visszavonja a Ház a delutáni ülések dolgában hozott határozatát. Az így stipulált békébe nyilván belemegett az egész Kossuth-párt. S minthogy a néppárt és az Apponyi-csoport amúgy is nyíltan helytelenítette az obstrukciót s nyíltan sürgette a ki-

TÁRCA

Bernd Rózi.

(Hauptmann Gerhardt új színműve.)

— A Budapesti Napló tárcája. —

Berlini újságokban olvasom, hogy a közönség szinte tudul minden este a *Deutsches Theater*-be, ahol most Hauptmann Gerhardt új darabját játszzák, melynek eredeti címe: *Rose Bernd*. A premier maga nagy izgatottságban, lármában folyt le s bár az utolsó két felvonás után bizonyos volt a siker, annak arányairól senki sem tudott fogalmat alkotni. Az ellenszínházak emberei is ujjongtak, Hauptmann Gerhardt hívei is ujjongtak, de végre is a nagyközönség döntött, még pedig a kiváló német poéta javára. Hiszen igen jól tudjuk, hogy darabok jó vagy rossz volta mellett nem az bizonyít, hogy akad-e közönségük, vagy nem, mert néha szenzációk, vagy egyéb attrakciók mozgásba hozzák az embereket, de ilyenféle sikerekben nem a Hauptmann-féle talentumoknak szokott részüik lenni s a berlini közönség ízlése is bizonyára magasabbrendű, emelkedettebb, mint hogy külső irodalmi szenzációknak alávesse magát. Az új darab nemcsak hogy érdekes, de értékes is. Hauptmann, ki minden évben új oldalról igyekszik bemutatkozni és a legfurább kirándulásokat teszi a dráma-irodalom terén, ez idén meglepődött azzal, hogy visszatért egyik legnagyobb sikerének eszéhez, mert előolvassa új drámáját, lehetetlen benne föl nem ismerni a *Henschel Juvaros* íróját. Ugyanaz a toll, ugyanaz a szív, ugyanaz a gondolatmenet, — csak mintha teljesebb, érettebb volna.

Mintha megisztulásokon ment volna át s mintha a *Schluck und Jau*, *Michael Kramer*, *Der rothe Hahn* s *Der arme Heinrich* bukásai vagy felsikerei vezették volna vissza megerősítve s elmélyítve gondolatvilágát utolsó nagy sikerének területére. *Bernd Rózi* tragédiájában nincs szimbólum, nincs monda, nincs vonatkozás, nincs benne semmi más, csak az élet, csak kisszerű, — vagy mint a magyar paraszt minden rosszakarat nélkül mondja, — együgyű emberek leírása. Ötfelvonásos színműnek nevezi költője, holott nem más, mint öt részre osztott epizódja egy falusi lány életének. Hiányzik belőle a színműnek az alkalmazkodó hazugsága, nagyképűsége, melyet színházainkban megszoktunk. Emberei, jelenetei, maga az egész mű a természetesség, az igazság nem eszményi, de földi vonatkozásában, talán helyesebb volna a *valóság* szót használni az igazság helyett.

Bernd Rózi kifejtett, erőteljes, szép paraszt-lány. Szinte kiabál a szerep, hogy *Elsa Lehmann*ra szaoiták, kit a budapesti közönség a *Deutsches Theater* vendégszerelő ensemblejából nagyon jól ösmer. Minden egyes szava, minden mondata néki van írva, s mint a német kritikák hangoztatták, egysesyedül az ő alakítása volt tökéletes a bemutatón. Jól megnőtt, rusztikus lányt játszik, kivel forró, teli, nyári napon ösmerkedünk meg, mikor az egész természet izzó, erőteljes, forró, mint ő, s mikor elbucszunk tőle, akony van, szomorú, hideg és bánatos. A szép, a deli Bernd Rózi megroggyott, megesezt s ujszült titkolt magzatát megfojtotta.

Ez maga a darab tartalma, tárgya is. Hogy ezenkívül megösmerkedünk a kis falu vagy helység többi emberével, *Flamm* Kristóffal, aki kényzszerűsége miatt kedvesévé a lányt, mert hiszen felesége már esztendők óta beteg; *Strechmann*nal, kit bosszuvágy, hiúság, rosszakarat indít Rózi és

vőlegénye *Karl* Agoston ellen, hogy látjuk megdőlni *Rózi* apjában a reményt, a hitet, ez mind egy egészen szük keretet alkot, melynek élethű és életigaz középpontja a *Bernd Rózi* története. Es ilyen Bernd Rózi sok van a világban és mindegyik szánalomra, nem pedig megvetésre méltó.

Nem akarom bőven részletezni a darabot, csak éppen az utolsó jelenetet fordítom le, hiszen maga a színmű ugyanis színre fog kerülni vagy a *Budai Színház*-ban, vagy a *Kisfaludy Színház*-ban, mert tudvalevően nívós színházaink jóvoltából az újabb irodalom értékebb termékeit itt szokták a budapesti közönségnek bemutatni... Vagy az is meglehet, hogy ezidén még a *Deutsches Theater*-hez is lesz szorenésünk...

(Az öreg Bernd odabaza üldögél Agostonnal, Rózi vőlegényével. A lány már odabaza volt, de vajudása kinyitja az ebujdosott othonról s apja csodálkozik, hogy még nem tért vissza a városból, hol dolgo volt a törvény előtt. Aggódón érte s a beszélgetés során Agoston megmondja a valóságot hogy Rózi megesezt. Védelmezi, holott ő a vőlegénye s néki volna oka örökre elválni tőle.)

Márta (egy kis lány, beszalad a kocsmából): Rózinak... azt hiszem... valami baja esett... Főnn van... Már régen idehaza van.

Bernd (az üdöztől kissé megváltozott hangon): Valaki járkal a padláson.

Agoston: Hisz Márta mondja, hogy Rózi itthon van...

Márta: Igen... Már hallom is, most jön a léposón.

Bernd: Isten bocsássa meg a bűnöm... Nem akarom látni.

(Az asztalhoz ül hüvelykujjával bedugja fülét)

